

Učitelké noviny č. 37/2013

Nutit děti ke studiu učebních oborů je nezodpovědné

V poslední době se stále častěji setkáváme s tendencemi omezovat přístup k vysokoškolskému studiu s argumentací, že je dostupné příliš široké skupině mladých lidí a tedy ztrácí kvalitu. Ruku v ruce s touhou po omezování přístupu k vysokoškolskému vzdělání jde snaha omezovat počty gymnazistů a přimět mladé lidi ke studiu odborných, zejména učňovských oborů - ať už přísliby rozmanitých výhod nebo přímo omezováním vzdělávacích příležitostí. Důvodem bývá volání po kvalifikovaných dělnících a řemeslnících s odkazy na tradiční kvalitu českých řemesel. Téma podpory učňovského vzdělávání se objevuje i v předvolebních proklamacích. Mladí se do však učebních oborů nehrnou a zdá se, že pro to mají dobré důvody. Za pravdu jim dávají i dostupné statistické údaje a výzkumná šetření.

Lidé s nižším než maturitním vzděláním mají stabilně nejvyšší dlouhodobou i krátkodobou nezaměstnanost. Výzkumy ukazují, že jsou nejvíce ohroženi neúspěchem v pracovním procesu, neboť nejsou dostatečně vybaveni kompetencemi, které jim umožní dostát nejen nárokům moderního trhu práce, ale také nárokům běžného života. V posledních desetiletích došlo ve světě k velkým změnám. Změnil se nejen způsob práce a pracovní činnosti, ale i způsob soukromé i úřední komunikace, nakupování, trávení volného času. Za tyto změny je primárně zodpovědný obrovský rozmach informačních a komunikačních technologií, které rychle pronikly do pracovního i soukromého života.

Velice se zvýšily také nároky na flexibilitu pracujících. Ti se stále častěji musejí vyrovnávat s radikálními změnami pracovní náplně danými restrukturalizací pracovišť, s nečekanými změnami pracovního trhu provázenými nutností často měnit zaměstnání a s potřebou držet krok s novými technologiemi a materiály, tedy s potřebou stále se učit novým (a stále složitějším) dovednostem. To znamená, že všichni absolventi škol, včetně absolventů učňovských oborů, musejí být vybaveni dovednostmi, které jim umožní nejen vykonávat aktuální pracovní úkoly, ale zejména těmi, které jim umožní si efektivně osvojovat nové vědomosti a dovednosti spojené se změnou pracovních procesů danou technologickým vývojem nebo změnou zaměstnání. Že absolventi potřebují obecné dovednosti, které jim umožní se adaptovat na nové podmínky, potvrzují i výzkumy českých zaměstnavatelů. Ti označili jako nejdůležitější čtení a porozumění pracovním instrukcím, schopnost nést zodpovědnost, ochotu učit se a schopnost řešit problémy. U absolventů VŠ oceňují i komunikační schopnosti (ústní i písemné) a schopnost rozhodovat se, u absolventů SŠ potom také schopnost rozhodovat se a zběhlost v užívání výpočetní techniky.

Naše nematuritní vzdělání své absolventy vybavuje nedostatečně. To potvrdily i nedávno zveřejněné výsledky mezinárodního výzkumu OECD PIAAC, který zjišťoval matematické a čtenářské dovednosti a dovednosti řešit problémy s pomocí informačních technologií u dospělých v věku 16-65 let. Zatímco výsledky vysokoškoláků zůstávají i přes velkou expanzi vysokoškolského studia v mezinárodním srovnání nadprůměrné, výsledky absolventů středního odborného studia bez maturity ve čtenářské gramotnosti jsou horší než průměr zemí OECD. Absolventi nematuritního studia v České republice mají zároveň relativně vyšší zastoupení v populaci, a to i v nejmladších kohortách. Výzkum PIAAC dále přináší přesvědčivé doklady o tom, že obecné kompetence jsou vyžadovány i u pracujících v nízkokvalifikovaných profesích.

Dlouho jsme věřili tomu, že vyučení spolehlivě ochrání mladé lidi před nezaměstnaností. Dnešní učňovské vzdělání již tuto úlohu neplní a je třeba se nově zamyslet nad jeho koncepcí.

To znamená v první řadě posílit obecné kompetence na úkor specializovaných dovedností. Obecným dovednostem se musí mladí lidé učit ve škole, protože je budou potřebovat v každém zaměstnání i v osobním životě a v pracovním procesu je jejich získávání daleko obtížnější. Zaměstnavatelé nejsou motivováni vybavovat své zaměstnance dovednostmi přenositelnými do jiných oborů. Ti jsou spíše ochotni investovat do zácviku pracovníků v dovednostech specifických pro vykonávanou práci. Specifické dovednosti se rychle mění, a proto jimi škola své absolventy efektivně vybavovat nemůže a nemělo by to po ní být ani požadováno. Šetření zároveň ukazují, že cílená a nákladná příprava na konkrétní povolání, které se českým dětem dostává ve školách, je často nevyužita, neboť většina absolventů pracuje do 5 let od ukončení studia v jiném oboru. To platí samozřejmě pro všechny středoškolské odborné obory, maturitní i nematuritní. U maturitních oborů je přílišná specializace nevýhodná také z toho důvodu, že většina jejich absolventů odchází na vysoké školy, kde specializované vědomosti a dovednosti získávají znovu. S důrazem na obecné dovednosti by tedy měla být spojená výrazná redukce počtu oborů (aktuálně je evidováno 547 oborů v kategoriích základního až středního vzdělávání), ve kterých by sice absolventi získávali odborné vědomosti a dovednosti, ale byly by méně specifické a využitelné v širší skupině oborů. Tím by se také výrazně snížily finanční nároky celého systému.

Výzkum PIAAC ukázal, že se dovednosti mladých lidí zvyšují s rostoucím vzděláním. Zároveň ukázal, že na všech vzdělávacích úrovních je čím dál tím důležitější, co mladí lidé skutečně umějí. Je nerozumné a nezodpovědné bránit mladým lidem ve vzdělání. Politické strany by se neměly ve svých volebních programech chlubit posilováním učňovského vzdělávání. Měly by deklarovat záměr koncipovat obsahy vzdělávání na všech úrovních tak, aby vybavovaly mladé lidi vědomostmi a dovednostmi potřebnými pro osobní život a další vzdělávání v moderní společnosti a aby jim jejich vzdělávání zároveň pomáhalo k dobrému uplatnění na současném trhu práce. A měly by také deklarovat, že rozhodující úlohu při řešení tohoto zodpovědného a obtížného úkolu bude vždy hrát zájem mladých lidí, nikoli zaměstnavatelů ani zaměstnanců odborných škol.

Jana Straková